

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З НАЦІОНАЛЬНИМИ
МЕНШИНАМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ
(НА ПРИКЛАДІ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: здобувачка 4 курсу 07-411.1 групи
Спеціальності 231 Соціальна робота
Освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Насонова Анастасія Дмитрівна

Керівник: доктор філос. н., професор
Костючков Сергій Карпович

Рецензент: доктор істор. н., професор
Черемісін Олександр Вікторович

Херсон – 2022

З М І С Т

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ ЯК СПЕЦИФІЧНА ЕТНО-СОЦІАЛЬНА КАТЕГОРІЯ	8
1.1. Визначення поняття «національна меншина».....	8
1.2. Правовий статус національних меншин в Україні.....	13
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З НАЦІОНАЛЬНИМИ МЕНШИНАМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ...	18
2.1. Становлення й розвиток соціальної роботи з національними меншинами в Україні.....	18
2.2. Проєкт Сектору соціальної роботи з представниками національних меншин у межах територіальної громади Херсонської області.....	23
ВИСНОВКИ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31
ДОДАТКИ	34
Додаток А Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету.....	34

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний перехідний період спливає в умовах тотальної глобалізації світу, яка зумовлює жорсткі парадигми однозначного вибору, надаючи прискорення всім процесам соціальної дійсності. Зростаючі взаємозв'язки та взаємозалежність країн і регіонів підтверджують динаміку широкомасштабних міграційних процесів, розмаху яких не уникла більшість європейських країн і Україна не є винятком. У результаті процесів, пов'язаних із взаємодією та трансформацією держав, зміною їхніх кордонів, наслідками міграційних процесів виникали групи населення, які опинялись поза межами історичного розселення, в широкому розумінні – на території чужої для них держави. Так виникали національні (етнічні) меншини, які складають значну долю населення багатьох держав, є невід'ємною складовою суспільства та відіграють важливу роль в економіці, культурі, науці, а також у зміцненні цивілізаційних контактів між регіонами та державами. Наявність національних меншин формує складноутворений комплекс адміністративно-інституційних, політико-правових, соціально-економічних, культурно-духовних проблем, пов'язаних із пошуком стану рівноваги державних і етнічних інтересів, серед яких – збереження етнокультурної спадщини та самобутності національних меншин, визначення їхнього статусу, конституційно-правове забезпечення законних прав і захист інтересів. Історичні факти свідчать, що національні меншини часто стають благодатним ґрунтом для виникнення міжетнічних і міждержавних етнополітичних конфліктів, що робить їх однією з найбільш вразливих соціальних груп у суспільстві XXI століття.

Етнополітичний конфлікт, досягнувши певної гостроти, трансформується у збройні протистояння, які відбувалися та відбуваються на території колишньої Югославії, в Закавказзі, країнах

Азії та на Північному Кавказі. Існує напруженість у сфері міжетнічних відносин і в окремих регіонах України, зокрема – в тимчасово окупованому Російською Федерацією Криму, Закарпатті, Чернівецькій області. Найгостріше етнічні протиріччя виявляються в регіонах, де існують різні релігійні традиції та здійснюються різні моделі розвитку, а також там, де мають місце економічна стагнація та політична нестабільність. Для сучасного українського суспільства характерною є регіональна й цивілізаційна різноманітність, що дає підстави характеризувати принцип внутрішньої політики України щодо національних меншин як раціонально-прагматичний. Ситуація в Україні характеризується, як бачиться, відсутністю гострих, критичних форм насильства в міжетнічних стосунках, але в той же час існує конфліктогенний потенціал у ряді регіонів у зв'язку з нерівномірністю розвитку етнічних груп, незадоволенням деяких із них своїм політичним статусом і економічно-матеріальним станом.

У багатьох випадках національні меншини – це специфічна група населення країни, яка потребує особливої уваги суспільства, зокрема – у сфері соціальної роботи. На соціальні складнощі, які виникають у представників національних меншин у сучасній Україні, впливають дві групи чинників: внутрішні та зовнішні. Як внутрішні визначимо ігнорування або неповне дотримання прав національних меншин, зумовлених їх самобутністю; наявністю «критичної маси» соціально-економічних проблем; політична нестабільність; наявність усередині країни політичних сил, які прагнуть розв'язати етнополітичний конфлікт і використати його у своїх інтересах. Зовнішні чинники визначаються інтересами великих політичних гравців у даному регіоні. Вони можуть бути спрямованими як на погіршення стану національних меншин у регіоні, так і на його покращення. Конкретні факти свідчать про те, що в кожному конкретному випадку має місце складна імплікація (взаємопроникнення) внутрішніх і зовнішніх чинників. Усе

вищезазначене зумовлює необхідність детального вивчення ключових чинників, що впливають на сучасний стан соціальної роботи з національними меншинами в Україні, зокрема – в Херсонській області.

Актуальність зазначеної проблеми зумовила вибір теми випускної бакалаврської роботи: **«Специфіка соціальної роботи з національними меншинами в сучасній Україні (на прикладі Херсонської області)».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Освітньо-кваліфікаційну роботу виконано відповідно до наукової теми кафедри філософії, соціології та соціальної роботи «Сучасні технології формування професійної активності в умовах трансформації сучасного країнського суспільства» (державний реєстраційний № 0117U006790). Тему роботи обговорено та затверджено на засіданні кафедри на засіданні кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології (протокол від 19.10.2021р. №4) та наказом по Херсонському державному університету Наказ від «Про затвердження тематики кваліфікаційних робіт (проектів) здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр» денної форми навчання у 2021-2022 навчальному році.

Мета роботи: проаналізувати систему соціальної роботи з національними меншинами в сучасній Україні на прикладі Херсонської області.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі **завдання:**

- проаналізувати поняття «національна меншина»;
- визначити правовий статус національних меншин в Україні;
- показати основні аспекти становлення й розвитку соціальної роботи з національними меншинами в Україні;
- розробити проект Сектору соціальної роботи з представниками національних меншин у межах територіальної громади Херсонської області.

Об'єкт дослідження – соціальна робота з представниками національних меншин.

Предмет дослідження – особливості соціальної роботи з представниками національних меншин у межах територіальної громади Херсонської області.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження: діалектичний метод, завдяки якому предмет наукового дослідження постав в усіх властивих йому соціальних та інших зв'язках і залежностях; метод системного аналізу, який дозволив визначити взаємний зв'язок елементів конкретного досліджуваного об'єкта як системи; історичний метод, застосування якого дозволило прослідкувати ставлення до національних меншин в різних суспільствах; порівняльний метод дав змогу здійснити компаративний аналіз поняття «національна меншина» на різних етапах історичного розвитку; за допомогою структурно-функціонального методу досліджено складне взаємопроникнення соціально-політичних, економічних, правових, культурних реалій.

Практична значущість одержаних результатів випускної роботи виявляється в актуалізації особливостей соціальної роботи з представниками національних меншин в межах територіальної громади Херсонської області. Представлене дослідження розширює методологічний потенціал базових принципів соціальної роботи з представниками національних меншин в межах територіальних громад України в перспективних наукових пошуках і подальших дослідницьких розвідках.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження обговорювались на засіданні кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології (протокол від 19.10.2021р. №4) та засіданні кафедри філософії, соціології та соціальної роботи (протокол від 14.03.2022р. № 8 та протокол від 04.04.2022р. № 9). За тематикою

дослідження було пройдено курс на платформі Prometheus та отримано Сертифікат з відзнакою, виданий 14.04.2022 з курсу «Взаємодія органів державної влади з громадськістю», а також ключові ідеї та положення опубліковані у вигляді тез: **Костючков С. К., Насонова А. Д. Національні меншини в контексті філософії мультикультуралізму і толерантності. *Матеріали круглого столу «Філософсько-світоглядний вимір сучасності: міжгалузеві диспути» присвячені Всесвітньому дню філософії (18 листопада 2021р., м. Херсон). Херсон: ХДУ, 2021. С.***

Структура випускної роботи. Випускна робота складається зі вступу, двох розділів, чотирьох підрозділів, списку використаних джерел (26 найменувань). Дослідження містить 2 таблиці, 1 рисунок, 1 додаток. Основний текст дослідження викладено на 30 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ ЯК СПЕЦИФІЧНА ЕТНО-СОЦІАЛЬНА КАТЕГОРІЯ

1.1. Визначення поняття «національна меншина»

Починаючи розгляд будь-якого природного або соціального явища, необхідно, за порадою Сократа, виявити його ключові характеристики та з'ясувати сутнісні ознаки. Історично склалося, що в результаті процесів, пов'язаних із взаємодією й трансформацією державних утворень, зміною їхніх географічних і політичних кордонів, а також із міграційними процесами, виникали групи населення, які внаслідок ряду причин опинялись поза межами історичного розселення, в широкому розумінні – в культурному та політичному просторі чужої для них держави. Рівність людей незалежно від расової, національної, етнічної, мовної чи релігійної приналежності постає в ХХІ столітті домінантою та безумовною цінністю, яку визнають законодавчо та поділяють більшість сучасних держав і практично всі сучасні конституційно-правові системи. «All different, all equal» – «Всі різні, всі рівні» – наголошується в Декларації прав людини [6].

Дослідження теми національних меншин знайшли відображення в наукових розвідках таких учених як О. Агарков, М. Алмаші, О. Биков, І. Варзар, В. Гордузенко, Ю. Дубровін, В. Євтух, В. Журавський, О. Картунов, І. Кресіна, І. Курас, О. Майборода, Ю. Мьодова, О. Мироненко, П. Надолішній, В. Овчинніков, М. Прудникова, С. Римаренко, Т. Семигіна, О. Скатуліна, С. Соколовський, Ю. Тодика, Л. Шкляр, М. Шульга, О. Шуба та інших.

Одним із актуальних питань у сфері дослідження національних меншин залишаються питання термінологічного характеру: досі ще не існує єдиного, загальноприйнятого визначення поняття «національна меншина». У найбільш загальному розумінні національна меншина – це спільнота, яка складається з осіб, що є громадянами конкретної держави,

але не належать до титульної національної спільноти чи корінних народів даної держави, та самоідентифікують себе як представники певної національної меншини. Стосовно України національна меншина постає як ще спільнота, що складається з осіб, які є громадянами України, але не належать до української національної спільноти чи корінних народів України та самоідентифікують себе як представників певної національної спільноти.

Вітчизняний науковець О. Агарков дає визначення поняттю «національна меншина», яке на його думку більш доречним є саме в Україні. Під цією категорією він бачить «спільноту громадян України, історично осілих на території країни, чисельність яких становить менше половини населення України, які етнічно самоідентифікуються від більшості населення, відрізняються від більшості громадян своїм етнічним походженням, зберігають та розвивають свою самобутність, культуру, мову, релігію» [1, с. 83].

Якщо звернутися до міжнародного досвіду з визначення поняття «національна меншина», то слід зазначити, що дискусія з цього приводу триває ще з 70-років минулого століття. Саме в ці роки було проведено масштабне дослідження науковцями багатьох країн [19]. Ф. Капоторт, член Підкомісії з прав людини ООН, який був доповідачем на сесії Підкомісії ООН, зазначив, що національна меншина – це «група населення, яка відрізняється від основної групи населення своїм етнічним походженням, чи то своєю національністю, чи то своєю мовою, чи то своєю релігією; за своєю кількістю поступається основній групі населення; не займає домінуючої позиції в країні; демонструє бажання зберігати свою самобутність і свою культуру, традиції, релігію чи мову; не складається з недавніх емігрантів або біженців; має глибоке коріння в країні проживання (як правило, громадяни цієї країни)» [25, с. 96].

Наведемо ще одне трактування, яке було представлено Підкомісією стосовно національних меншин. Це «... група громадян однієї держави, яка становить чисельну меншість і перебуває у невідомуючому стані в цій державі, яка наділена етнічними, релігійними чи мовними характеристиками, які є відмінними від тих, які має більшість населення, члени цієї групи мають почуття солідарності одного з іншим, мотивовані, навіть імпліцитно, колективним бажанням зберігатися як група і чиєю метою є досягнення рівності з більшістю фактично і юридично» [26].

Слід підкреслити, що історично зумовлений факт існування в світі понад 2000 національно-етнічних спільнот, свідчить про наявність особливого типу соціальних відносин – міжнаціональних. Проблема подібних відносин актуалізує аналіз розвитку міжнаціональної конфліктної кризи сучасної цивілізації, для подолання якої необхідно сформулювати у людей нове бачення й уявлення про події, свідками та учасниками яких вони опиняються. Таке бачення дозволило б людям не тільки адекватно усвідомлювати гостроту й небезпечність конфліктних процесів, що відбуваються, але також і створювало б підґрунтя для об'єднання їхніх зусиль, спрямованих на вирішення багатьох загальних для державного утворення конфліктних колізій. Як наслідок, формується нова реальність – світ, де конфлікт між національними меншинами та корінними народами виявляється своєрідним ядром, що каталізує та акумулює контури новітньої цивілізації.

Показовими вбачаються міркування чеського дослідника Л. Шагави: «У різних країнах цей термін трактується по-різному: десь кажуть «етнічні групи», десь – «мовні групи», а де і – «етнічні меншини». Я віддаю перевагу терміну «етнічна група», тому що, користуючись цим терміном, я можу говорити і про чехів, і про індіанців – про всіх. Тобто, я застосовую цей термін по відношенню до всіх національностей. Так чи інакше, кожен народ – меншість по

відношенню до будь-якого іншого народу. Але коли ми говоримо про меншини, ми маємо на увазі народи, що живуть у складі якої-небудь держави, чисельність яких невелика порівняно з державотворчими народами. Наприклад валлійці у Великобританії або саами в Норвегії і так далі» [13].

Необхідно зазначити, що на політичній карті світу є держави, де взагалі не визнаються національні меншини, це наприклад, Південна Корея, Російська Федерація, Франція, Туреччина. Скажімо, Франція прирівнює всіх громадян до етнічних французів, базуючись на положенні про рівноправ'я всіх французів, незважаючи на походження, національність і релігійні преференції. Однак, як можна бачити, це не знімає гостроти конфліктного протистояння етнічних французів із, наприклад, арабською громадою. А сучасна Туреччина не визнає національних меншин на своїй території, щоб не надавати курдам рівних із турками прав, оскільки курди історично прагнуть до незалежності або широкої автономії. Так само Туреччина не визнає рівних прав амшенцям – корінним вірменам Туреччини. Відтак, із цією метою турками в Туреччині визнаються всі, хто розмовляє турецькою мовою, що призводить до нівелювання поняття національна меншина.

Сучасний український дослідник В. Євтух, зокрема, характеризує поняття «національна меншина» за кількома критеріями: «умовою реалізації етнічної меншини як цілісної структури є її взаємодія з іншими етнічними групами населення країни проживання, під час якої наповнюється змістом формула «ми-вони»; етнічна меншина – це чітко визначений статус у відносинах, які складаються в поліетнічному суспільстві, де базовою є формула «більшість-меншість»; етнічна меншина є своєрідним різновидом спільноти людей, яка ґрунтується на їхньому соціальному походженні, має спільні мовно-культурні характеристики, психологічні орієнтації та усвідомлення належності до цієї спільноти; межі терміну «етнічна меншина» визначаються його

співвідношенням із терміном «етнічна група» та «національна група» [5, с. 27].

Відомий український дослідник І. Варзар наголошує, що «... етнічна меншість є фізичним масивом людей, «не місцевого» етнічного статусу, котра мешкає (тимчасово перебуває) в сучасному для себе етносередовищі. У справі визначення етнічної групи обсяг етномаси людей великої ролі не відіграє, головне тут – історіологічне місце цього етнофеномена в контексті суто певної етнополітичної площини» [11, с. 33].

Сучасна дослідниця Л. Якубова в «Енциклопедії історії України» наводить визначення поняттю «національні меншини України», а саме це «фізичний масив (група) людей некорінного етнічного статусу, які живуть в сучасному для себе етносередовищі....., які мають громадянство і, за визначенням, не відіграють провідної ролі в суспільстві, що зумовлює необхідність відстоювання політичних прав і забезпечення відповідного юридичного захисту....., поступається чисельністю іншим етнічним групам, але має достатньо сил для впливу на політичну ситуацію регіонів проживання» [24].

У контексті розмислів щодо місця й ролі національних меншин доречно навести слова сучасного вітчизняного дослідника професора С. Костючкова «На різних етапах розвитку цивілізації людство робило спроби знайти відповіді на питання про місце людини в світі, її походження, призначення на планеті, сенс існування, фінальність буття, а також про те, яким чином минуле, сьогодення та майбутнє визначають життя людини, межі її свободи та вільного вибору між ситуативним і перспективним, сакральним і профанним, ефемерним і вічним, цілісним і фрагментарним тощо» [9, с. 9].

Отже, суперечливість, турбулентність та неоднозначність сучасного суспільного розвитку вимагає активного пошуку врівноважувальних механізмів управління процесами, пов'язаними з

реалізацією соціальної політики по відношенню до національних меншин. Підвалинами наукових досліджень у сфері розвитку національних меншин є світові тенденції щодо стабілізації відносин між представниками національних меншин і корінним населенням. Результатом вказаних тенденцій вбачається становлення так званої онтологічної матриці світової та регіональних спільнот, що супроводжується формуванням і розвитком етнополітичної, культурної та соціально-організуючої єдності населення планети та її окремих регіонів. Ідея суспільної цільності, за умови духовного та культурного різнобарв'я націй та етносів, є безумовно плідною: потенціал її полягає в тому, що зазначена єдність, відсутність або мінімізація дискримінаційних процесів у соціумах, що складається не шляхом поступової акумуляції, а результатом формування оновлених парадигм гармонійного співіснування на одній території представників різних національностей.

1.2. Правовий статус національних меншин в Україні

В умовах XXI століття національно-етнічна сфера в Україні стає невід'ємною складовою суспільно-політичної дійсності. У зв'язку з цим етнополітичний розвиток українського суспільства вимагає ефективного забезпечення дієвими політико-правовими механізмами. Ключовими проблемами бачаться наукове обґрунтування вітчизняної етнонаціональної самоорганізації, державна увага до національного питання та відповідних прав та свобод людини, політико-правова фіксація поступального та ефективного розвитку української етнічної нації, ґрунтовне забезпечення прав етнічних меншин, прогресуючий розвиток і масштабне функціонування державної мови. Особливої уваги потребують процеси всебічної підтримки – організаційної, економічної,

правової, політичної, культурної – представників національних меншин у суспільно-політичному просторі сучасної України.

Суспільно-політичні події в Україні, що мають місце в умовах сьогодення, заклали підвалини принципових змін у процеси регулювання етнополітичного життя суспільства. Євроінтеграційний поступ, що набув своїх виразних контурів у зв'язку з ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, інтенсифікував процес переосмислення формату міжнаціональних відносин на засадах ліберально-гуманістичної парадигми; основою її змісту є свобода людини та забезпечення повноправності її статусу. Втілення постулатів щодо стану національних меншин у реальне життя передбачає розробку та реалізацію на державному рівні комплексу заходів організаційного, правового, інформаційного, технологічного, політичного та іншого характеру. Одним із таких заходів, що має комплексну соціально-правову природу, бачиться впровадження в систему законодавства України та управлінську практику нових законів і підзаконних актів, спрямованих на більш чітке оформлення статусу національних меншин в Україні.

Слід зазначити, що у вітчизняній юридичній науці до останнього часу не існувало фундаментальних розвідок стосовно конституційно-правового статусу національних меншин. Тому проблематика надання національним меншинам України відповідного конституційно-правового статусу потребує глибокого, різнобічного, комплексного дослідження. Це питання є особливо актуальним для України, як унітарної держави з історично сформованим поліетнічним складом населення. В сучасній Україні права і свободи національних меншин за контентом поділяються на: особисті, політичні, соціальні, економічні, культурні та екологічні. За характером суб'єктів та форматом реалізації права і свободи національних меншин поділяються на індивідуальні та колективні. На думку сучасного вітчизняного дослідника О. Бикова «... індивідуальні

політичні права та свободи національних меншин в Україні є тотожними індивідуальним політичним правам та свободам громадян України. Колективні політичні права національних меншин в Україні в законодавчих актах представлені не повною мірою» [2, с. 7].

В історичній ретроспективі вести мову про надання національно-персональної автономії для окремих народів, які століттями мешкали на українських теренах, а саме – для росіян, греків, євреїв, поляків, вірмен та інших, вбачається доречним із часу створення Української Народної Республіки (УНР). В цей період національним меншинам було надано конституційно-правового статусу повноцінних суб'єктів права. За часів гетьмана Павла Скоропадського, а згодом – і Директорії УНР розпочався процес поступового звуження спектру прав і свобод для національних меншин, які неупинно втрачали власний конституційно-правовий статус. Західноукраїнська Народна Республіка (1918 – 1919 роки) проголосила для національних меншин персональну автономію, а для їхніх представників – місця в уряді. При цьому правовий статус отримали окремі національні меншини, зокрема – поляки, німці, євреї. 1919 рік було відзначено тим, що з'явилася перша Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР), в тексті якої знайшов відображення термін «національні меншини». Крім цього, в статтях Конституції 1919 року було зафіксовано заборону будь-яких проявів дискримінації національних меншин або обмеження їх прав і свобод. Нова Конституція УСРР 1929 року надавала можливість розбудовувати окремі адміністративні одиниці в тих регіонах, де компактно проживала більшість населення тієї або іншої національної меншини.

Конституція (Основний Закон) Союзу Радянських Соціалістичних Республік була затверджена Надзвичайним VIII з'їздом Рад Союзу РСР 5 грудня 1936 року й одразу, з легкої руки кремлівських ідеологів, отримала назву «сталінської». У цій Конституції – основному законі першої в світі держави, яка успішно будує соціалізм відповідно до

комуністичного ідеалу «вільний розвиток кожного є умовою вільного розвитку всіх» – держава ставить на меті розширення реальних можливостей для застосування громадянами своїх творчих сил, здібностей і обдарованості задля всебічного розвитку особистості (Стаття 20). У цій Конституції термін «національні меншини» був взагалі відсутній; така картина спостерігалася до середини 50-х років. Тільки після смерті Й. Сталіна почалися поступові позитивні зрушення стосовно захисту прав та свобод національних меншин. На початку 1970-х років в Україні знову почалася боротьба проти так званого космополітизму – тобто проти людей «без Батьківщини». З 1985 року, в період правління в СРСР М. Горбачова, національне питання було знято з порядку денного шляхом оголошення його вирішенням «раз і назавжди», а нормативно-правовими актами цього періоду термін «національні меншини» не визначався. В цей період було внесено зміни та доповнення до Конституції Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР), прийнято законодавчі акти, орієнтовані на демократизацію виборчої системи, рівні права мов у країні, свободу совісті і віросповідання, освіту, культуру та місцеве самоврядування. При цьому в нормативно-правових актах не було врегульовано поняття «національні меншини», тобто вони не мали правового статусу суб'єктів права.

Етапи становлення та розвитку національного законодавства в незалежній Україні щодо національних меншин можна навести у таблиці 1.1. (за О. Биковим) [2].

У 1992 році Верховна Рада України прийняла Закон України «Про національні меншини в Україні», в якому у статті 3 чітко визначила приналежність громадян до національних меншин, а саме: «До національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою» [8, ст. 3].

Етапи становлення та розвитку національного законодавства
щодо національних меншин в незалежній Україні

Етапи розвитку	Початок періоду	Закінчення періоду
I етап	1.11.1991 – «Декларація прав національностей України»	25.06.1992 – Закон України «Про національні меншини в Україні»
II етап	25.06.1992 – Закон України «Про національні меншини в Україні»	28.06.1996 Конституція України.
III етап	28.06.1996 Конституція України.	Теперішній час

У якості висновку зазначимо, що забезпечення наявності та захисту прав національних меншин постає важливим чинником збереження та розвитку планетарної цивілізації, багатоманітності та різнобарв'я національних культур, толерантного й безконфліктного співіснування різних національних спільнот, як кінцева мета – утвердження миру та міжнаціональної злагоди в світі та окремих його регіонах.

РОЗДІЛ 2.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З НАЦІОНАЛЬНИМИ МЕНШИНАМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

2.1. Становлення й розвиток соціальної роботи з національними меншинами в Україні

Постіндустріальний період розвитку суспільства, перехід на соціально-орієнтовані ринкові відносини країн пострадянського простору (в тому числі – України), потребують визнання й певної підтримки нових суб'єктів соціально-політичної діяльності, чий вплив на суспільні процеси стає все більш відчутним. Це – приватне підприємництво, бізнесові структури, громадські фонди, сімейні й трудові колективи, політичні партії, суспільні рухи тощо. Вказаний період активізував певний комплекс проблем у сфері соціальної роботи, вирішення яких можливе тільки за умов наявності науково-обґрунтованої методології та відповідного арсеналу інструментів наукового пізнання. Роль соціальної роботи в суспільному житті характеризується наявністю таких її якостей як масштабність впливу, універсальність, цілеспрямованість, прагматизм – це зумовлює її здатність впливати практично на всі сфери суспільного життя.

Як зауважує вітчизняний дослідник С. Костючков «У соціальній політиці країн із перехідною економікою – від планової до ринкової – порушується монополія держави в регулюванні соціальної сфери, з'являються нові суб'єкти соціальної політики, це громадські (як релігійні так і світські) організації; благодійні та інші недержавні об'єднання; безпосередньо громадяни, котрі діють на принципах самопомоги; органи місцевого самоврядування; позабюджетні фонди; комерційні та бізнес-структури; професійні працівники, що займаються розробкою й здійсненням соціальної політики; волонтери» [10, с. 20].

Варто підкреслити, що важливою складовою соціальної політики на шляху перетворення України в соціальну (відповідно до Конституції) державу, є соціальна робота, як сукупність практик, спрямованих на допомогу окремим індивідам і соціальним групам із метою подолання особистісних і соціальних проблем через дію механізмів підтримки, захисту, корекції, соціальної адаптації або реабілітації. Для продуктивного дослідження суспільних феноменів, у числі яких і соціальна робота, надзвичайно важливо не тільки застосувати для їх аналізу найбільш широкий спектр пізнавальних засобів, а й у самому процесі дослідження провести методологічний пошук із метою вироблення оптимальних когнітивних підходів, прийомів і стратегій. Сучасна наука покликана розкрити практичні засади соціальної роботи як соціокультурного феномена, її функції як соціального інституту відтворення певного типу людської суб'єктивності.

В Україні, так само як і в інших країнах світу, де компактно мешкають представники національних меншин, пов'язаними з ними проблемами соціального рівня можна визначити:

а) більш високий рівень безробіття, порівняно з середнім рівнем по країні, що можна пов'язати з рудиментами радянської минульщини, коли преференції мали представники так званих титульних націй;

б) більш високі показники рівня бідності серед представників національних меншин, причину (втім, не єдину) чого вказано в попередньому пункті;

в) на рівні особистості спостерігаються специфічний психологічний настрій – відчуття так званого ресентименту (незадоволеності) та комплексу меншовартості, зумовленого явною або уявною дискримінацією відносно так званих титульних націй;

г) явні або уявні, надумані обмеження в соціальній сфері, від яких потерпають представники національних меншин;

г) зростання внутрішньо етнічних і міжособистісних конфліктів, які нерідко генеруються всередині самої національні меншини на, зазвичай, матеріально-фінансовому або культурно-релігійному або побутовому ґрунті;

д) невирішеність у нашій країні питань формування конструктивної етнонаціональної політики, розвитку теорії та практики соціальної роботи з національними меншинами, відсутність або недостатність механізмів корегування діяльності соціальних служб із представниками національних меншин у різних регіонах України.

Вітчизняними дослідниками сформовано вельми фондовану позицію стосовно того, що практика розвитку етнополітичних процесів у сучасній державі «... вимагає, зокрема, уточнення принципів формування дорадчих органів з представників національних меншин при органах державного управління та місцевого самоврядування, механізмів реалізації представниками національних меншин своїх прав безпосередньо та через національні громадські об'єднання, а також форм реалізації положень чинного законодавства щодо національно-культурної автономії меншин, специфіки соціального захисту і надання соціальних послуг національним меншинам. Тому і соціальна робота з національними меншинами має як загальні, так і особливі напрями» [1, с. 83].

У сучасних вітчизняних умовах соціальна робота з національними меншинами передбачає створення умов для гармонійного розвитку суспільства і держави, прогресивного розвитку всіх груп населення, зокрема – національних меншин. Актуальним вбачаються застосування ефективних механізмів щодо запобігання, мінімізації, а в ідеалі – імпліцитного недопущення конфліктів, кризових явищ або проявів інтолерантності в нашій країні. Є підстави стверджувати – соціальна робота з національними меншинами виходить за межі вирішення суто національних проблем, вона реалізується в контексті діяльності всієї

системи органів соціальної роботи в напрямі реалізації технологій соціальної підтримки, соціальної діагностики, соціальної профілактики, соціальної (ре)адаптації, соціальної реабілітації тощо. Отже, на практиці при роботі соціальних служб із національними меншинами вирішальні критерії етнонаціональної приналежності майже не враховуються, натомість в авангард уваги виступають інші критерії – віковий, статевий (гендерний), матеріально-фінансовий, психологічний, поведінковий та інші.

Які ж вимоги висуваються до соціального працівника в роботі з національними меншинами? По-перше, фахівець у галузі соціальної роботи повинен знати, хоча б в загальних рисах, історію тієї чи іншої національної спільноти, їхній побут та особливості культури, релігійні особливості, менталітет тощо. В практиці соціальної роботи фахівець на індивідуальному рівні повинен враховувати національні особливості клієнта, особливості його психічного складу, ціннісні преференції, релігійні орієнтації, специфіку темпераменту, притаманного конкретній нації тощо. Втім, потенційне або наявне загострення міжнаціональних відносин вимагає від фахівців соціальної роботи концентрувати увагу на національному питанні, особливо в тих регіонах, де історично жевріють вогнища міжнаціональних конфліктів. У подібних умовах професійна діяльність фахівця у галузі соціальної роботи ґрунтується на практичному досвіді та усвідомленні проблематики національних меншин.

Фахівці вітчизняної соціальної сфери повинні володіти ґрунтовним і розширеним арсеналом знань, вміти аналізувати й розв'язувати проблемні ситуації, мати у своєму розпорядженні той масштабний спектр знань, умінь та навичок, які забезпечать досконале та високоякісне надання соціальних послуг. Як свідчить практика, найбільш поширеним у сучасній Україні методом соціальної роботи з національними меншинами є «...робота в громаді, що відповідає

територіальному розселенню національних меншин, які зазвичай мешкають у межах однієї території або місцевості (особливо це видно на прикладі ромів, татар, болгар, вірмен, які таким чином зберігають власні національно-культурні традиції). Тому технології соціальної роботи в національній громаді будуть схожими і з роботою в територіальній громаді» [15].

В європейській практиці сьогодні можна зустріти відносно нову форму соціальної роботи – *social mediation* – соціальне посередництво. Саме такий вид роботи притаманний людям, які самотійно не в змозі вирішити свої проблеми: це і працевлаштування, і медичне обслуговування, і юридичні послуги, і якісна освіта, і адміністративні послуги тощо. Дослідники зазначають, що існують держави, де практично була доведена ефективність і результативність саме посередників у соціальній роботі. Актуальність посередництва виявляється також і в тому, що нерідко клієнт елементарно не обізнаний щодо можливості надання йому послуги, не вміє на законних підставах відстояти та захистити свої невід’ємні права та інтереси, а також не знає, яка організація (соціальна, громадська) та яким чином може йому допомогти «тут, таким чином і зараз». Цікавим вбачається проєкт соціального посередництва, який запровадили у Великобританії та Кіпрі, на базі кіпрського університету (UCLam), метою якого є забезпечення підвищення потенціала соціальних робітників і клієнтів. У 2020 році цей проєкт «Соціальне посередництво на практиці» отримав приз від Європейського парламенту [22].

Як слушно зауважують сучасні вітчизняні дослідниці «Головні виклики на шляху до ефективного розвитку мережі посередників пов’язані також із відсутністю програм, які підтримують посередництво. Нарощування потенціалу та збільшення зайнятості посередників залежить від здатності недержавного сектору залучити західні фонди для виплат заробітної плати посередникам; політична нестабільність в

Україні ускладнює розбудову інституційного партнерства, оскільки чиновники, особливо на національному рівні, часто змінюються; зростання рівня бідності; велика частка прогресу в інституційному розвитку посередництва стала можливим завдяки зацікавленим окремим особам, які готові співпрацювати з організаціями тощо» [17, с. 79].

У якості підсумку зауважимо, що розширення знань і практичних навичок фахівців у галузі соціальної роботи, розкриття їх основних особливостей і впровадження передових технологій у практику виступає сьогодні одним з нагальних питань соціальної роботи.

2.2. Проєкт Сектору соціальної роботи з представниками національних меншин у межах територіальної громади Херсонської області

У сучасному вітчизняному політичному дискурсі небезпідставно домінує теза стосовно того, що доля держави вирішується на локальному рівні. Саме він є тим простором, де реалізуються інтереси і запити місцевого населення, де вирішуються нагальні питання стосовно різних аспектів громадського життя. В сучасній Україні місцеве самоврядування почало функціонувати практично, як зазвичай кажуть «із чистого аркуша». Його основи та традиції, втрачені через ряд причин у роки радянської влади, реалізуються в нових історичних умовах, неминуче стикаючись на цьому шляху з багатьма проблемами політичного, організаційного, правового, соціального, економічного характеру. Розуміння сутності феномену місцевого самоврядування – проблема зовсім не однозначна, незважаючи на те, що в сучасній політичній науці досить чітко окреслено загальноприйнятий підхід до визначення поняття «місцеве самоврядування».

Погодимося із роздумами вітчизняного дослідника С. Костючкова стосовно того, що «Наявність і реальне функціонування місцевих

представницьких органів, які володіють правом висловлювати інтереси громадян і приймати від їх імені рішення, обов'язкові до виконання в даному територіальному утворенні. Формування й функціонування представницьких органів місцевого самоврядування забезпечує участь широких верств населення у вирішенні проблем місцевого масштабу, підвищує рівень їхньої політичної культури, формує в членах громадянського колективу усвідомлення своєї ролі в процесі управління «своїм» територіальним утворенням» [10, с. 164].

Цілком логічно, що саме на рівні територіальної громади необхідно й важливо досліджувати та запроваджувати в новітніх форматах найбільш значущі аспекти соціальної роботи з національними меншинами. За допомогою різного роду дослідницьких інструментів виявляються нагальні потреби представників національних меншин у плані надання їм соціальної допомоги, а також настрої «корінного» населення по відношенню до представників національних меншин. Подібні дослідження дають уявлення про культурну дистанцію між «корінним» і «некорінним» населенням, дозволяють вирахувати конфліктогенний потенціал їхніх відносин, крім цього – визначити коло найбільш важливих проблем, вирішення яких дасть можливість покращити соціальне життя представників національних меншин у конкретному територіальному утворенні. Не секрет, що інтерес до стану національних меншин у конкретному регіоні значно підвищується напередодні передвиборчих кампаній, оскільки політики прагматично вираховують, як можна «схилити» на свій бік представників нацменшин через вирішення соціальних проблем їхнього життя. Але факти свідчать, що нерідко політичні сили штучно загострюють відносини між «корінним» і «некорінним» населенням. На цьому ґрунті виникають зіткнення, які призводять до міжнаціональних конфліктів локального характеру, що здатні розгорнутися на інші регіони області або навіть усієї країни.

Відомо, що Україна представлена багатьма національними меншинами. Так склалося історично, що на території Херсонщини здавна оселялись представники різних етносів. Цьому сприяло декілька чинників: жваві торгівельні шляхи, які пролягали через нашу область, близькість шляху «з варяг у греки», сприятливі умови для сільськогосподарської діяльності й торгівлі, політична стабільність тощо. Внаслідок агресивних дій Російської Федерації на Сході України з 2014 року та в Криму, в Херсонській області значно зросла кількість представників національних меншин – біженців із регіонів, які постраждали від дій агресора. Зокрема, це стосується представників кримськотатарського народу, який визнано корінним народом Криму.

Що стосується сучасної Херсонської області, то доречно звернутися до сайту Державного комітету статистики [21]. Наведена інформація представлена у таблиці 2.1., із якої бачимо, що дані надані тільки на період 2001 року, тобто на період останнього перепису населення. Доречно припустити, що в зв'язку з подіями, які відбулися останнім часом в Україні, а також зі збільшенням міграції населення, показники чисельності національних меншин можуть варіюватися.

Таблиця 2.1.

Найбільш численні національності по Херсонській області за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року

	<i>Кількість, тис. осіб</i>	<i>Кількість наявного населення, %</i>		<i>2001 рік у % до 1989 року</i>
		<i>2001 рік</i>	<i>1989 рік</i>	
Херсонська	1172,7	100,0	100,0	94,8
українці	961,6	82,0	75,7	102,6
росіяни	165,2	14,1	20,2	66,2
білоруси	8,1	0,7	1,0	64,8
татари	5,3	0,5	0,2	у 2,5 р.б
молдавани	4,1	0,4	0,5	74,4
вірмени	4,5	0,4	0,1	у 3,8 р.б
кримські татари	2,0	0,2	0,5	36,2

Отже, на території Херсонської області проживають такі національні меншини: українці, росіяни, білоруси, татари, молдавани, вірмени, кримські татари. Найбільші показники спостерігаємо в українців та росіян.

На локальному рівні соціальна робота реалізується в структурі Територіальних центрів соціального обслуговування, але діяльність соціальних працівників, зокрема – на рівні територіальних громад, реалізується у форматі професійної діяльності фахівців із соціальної роботи (ФСР). На сьогоднішній день у системі соціальної підтримки ще не склалася розвинена система спеціалізованих структур, які ведуть роботу з національними меншинами. Необхідною є конкретна допомога людині, що можливо тільки за умов функціонування мережі установ, діяльність яких спирається на місцеву специфіку. Зауважимо, що діючі соціальні працівники не мають, зазвичай, навичок роботи з національними меншинами, тому в подібному форматі надання соціальної підтримки, необхідною вбачається діяльність спеціального підрозділу, орієнтованого на соціальної роботи з представниками національних меншин в межах територіальної громади Херсонської області.

У контексті заявленої дослідницької теми пропонуємо проєкт ***Сектору соціальної роботи з представниками національних меншин у межах територіальної громад Херсонської області*** (далі – Сектор).

У процесі реалізації проєкту Сектору всі діючі особи мають керуватися Конституцією України, а також такими підзаконними документами: законами України, зокрема Законом України «Про національні меншини», постановами та рішеннями Верховної Ради України, наказами Президента та Кабінету Міністрів України, Міністерства соціальної політики України, актами Департаменту соціального захисту населення Херсонської обласної державної

адміністрації, Положенням про територіальний центр і статутом територіальної громади Херсонської області.

Проект передбачає, що Сектор провадитиме свою діяльність на принципах: гуманізму, соціальності, адресності, індивідуального підходу, доступності, субсидіарності, відкритості, системності, ефективності матеріальних витрат, перспективності, послідовності, наступності, законності, збереження таємниці даних клієнта, орієнтації на державні стандарти надання соціальних послуг, толерантності, етики й моралі соціальної роботи.

Розглянемо графічне зображення авторської розробки структури діяльності Сектору соціальної роботи з представниками національних меншин у межах територіальної громад Херсонської області на рисунку 2.2.

Як можна бачити, Сектор соціальної роботи з представниками національних меншин в межах територіальної громад Херсонської області має складну структуру. Практична соціальна робота реалізується за чотирима напрямками: соціальним, інформаційним, медико-соціальним і матеріально-економічним. Результати діяльності за кожним напрямом оцінюються та координуються у відділі моніторингу, звідки результати надходять до керівництва Сектору. Проект передбачає його реалізацію в територіальних одиницях будь-якого регіону України, але з урахуванням локальної специфіки: етнонаціональної, культурної, економічної тощо.

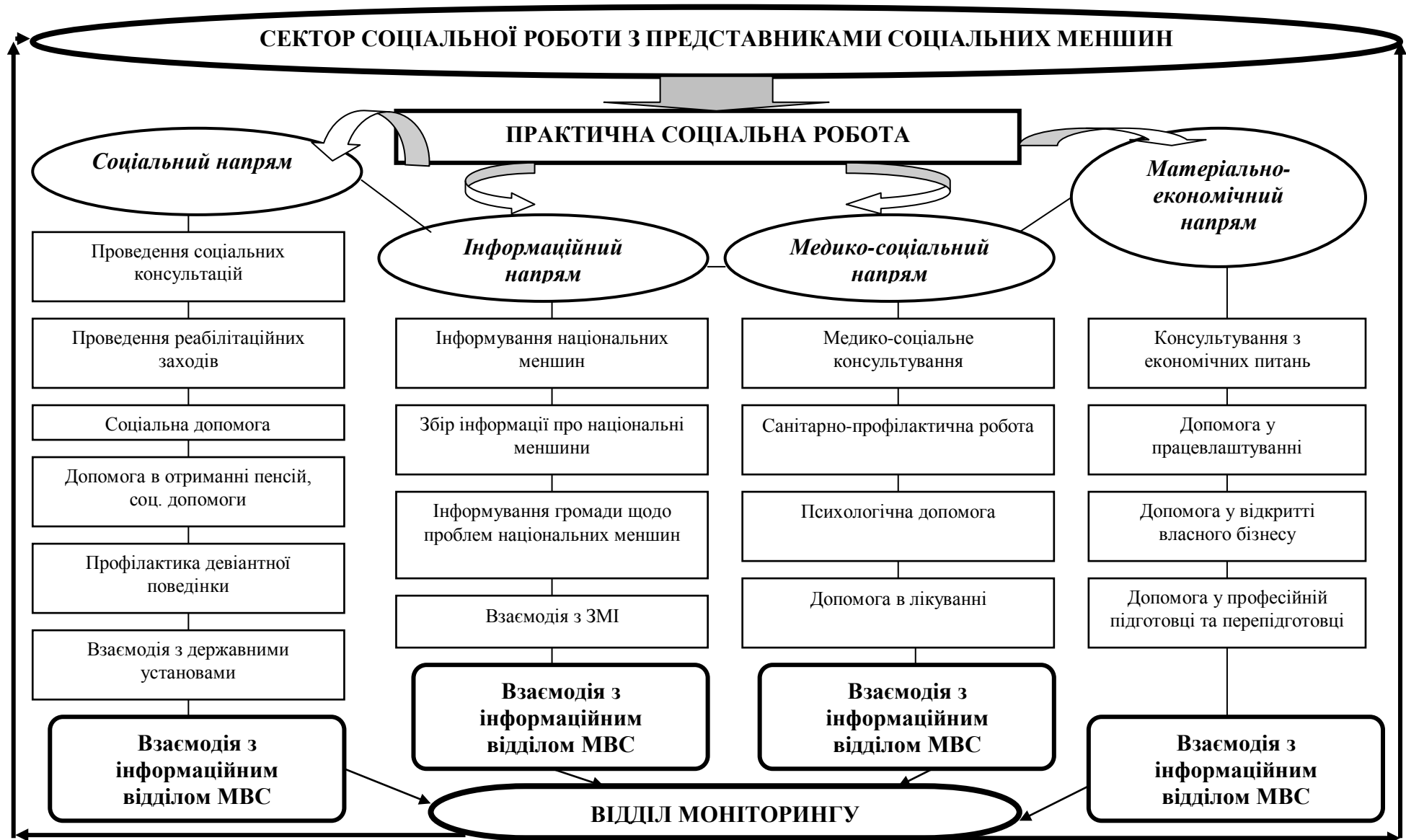

Рис.2.2. Структура діяльності Сектору соціальної роботи з представниками національних меншин у межах територіальної громад Херсонської області (авторська розробка)

ВИСНОВКИ

1. Проблема міжнаціональних відносин актуалізує аналіз розвитку ймовірної конфліктної кризи сучасної цивілізації, для подолання якої необхідно сформуванню у людства нове бачення й уявлення про події, свідками та учасниками яких вони можуть бути. суперечливість, Турбулентність та неоднозначність сучасного суспільного розвитку вимагає активного пошуку гармонізуючих механізмів управління процесами, пов'язаними з реалізацією соціальної політики по відношенню до національних меншин в сучасній Україні.

2. Євроінтеграційний тренд, що набув своїх виразних обрисів у зв'язку з ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, інтенсифікував процес переосмислення формату міжнаціональних відносин на засадах ліберально-гуманістичної парадигми, основою якої є свобода людини та забезпечення повноправності її статусу. Забезпечення наявності та захисту прав національних меншин постає важливим чинником збереження та розвитку планетарної цивілізації, багатоманітності та різнобарв'я національних культур, толерантного й безконфліктного співіснування різних національних спільнот.

3. Для продуктивного дослідження суспільних феноменів, у числі яких і соціальна робота, надзвичайно важливо не тільки застосувати для їх аналізу найбільш широкий спектр пізнавальних засобів, а й у самому процесі дослідження провести методологічний пошук із метою вироблення оптимальних когнітивних підходів, прийомів і стратегій. В європейській практиці однією з нових форм соціальної роботи при взаємодії з клієнтом виступає соціальне посередництво, яке використовуються для забезпечення рівного доступу осіб із клієнтських груп до медичного обслуговування, працевлаштування, юридичних послуг, якісної освіти, адміністративних послуг тощо.

4. Є підстави стверджувати, що саме на рівні територіальної громади необхідно й важливо досліджувати та запроваджувати в новітніх форматах найбільш значущі аспекти соціальної роботи з національними меншинами. За допомогою різного роду дослідницьких інструментів виявляються нагальні потреби представників національних меншин у плані надання їм соціальної допомоги, а також настрої «корінного» населення по відношенню до представників національних меншин. У контексті заявленої дослідницької теми запропоновано проєкт Сектору соціальної роботи з представниками національних меншин в межах територіальної громад Херсонської області.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агарков О. Організація соціальної роботи з національними меншинами: регіональний аспект. *Грані*. 2014. № 4. С. 81-85.
2. Биков О. М. Конституційний статус національних меншин в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 – конституційне право. К., 2011. 12 с.
3. Гордузенко В. Етнонаціональна група як компонент етнонаціональної структури українського суспільства. *Соціальна психологія*. 2006. № 3 (17). С.173-180.
4. Євтух В. Б. Етнічна меншина: поняття, ознаки, функції. *Філософська і соціологічна думка*. 1994. № 1–2. С. 159-174.
5. Євтух В. Етнополітика в Україні: правничий та культурологічний аспекти. К.: Фенікс, 1997. 234 с.
6. Декларація прав людини (10.12.1948). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
7. Мала енциклопедія етнодержавознавства / під ред. Ю. І. Римаренка. К.: Генеза, 1996. 942 с.
8. Закон України «Про національні меншини в Україні» від 26.06.1992 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text>
9. Костючков С. К. Основи біофілософії: підручник для здобувачів усіх рівнів вищої освіти закладів вищої освіти. Херсон: вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2022. 224 с.
10. Костючков С. К. Основи соціальної держави та громадянського суспільства: навчальний посібник. Херсон: Айлант, 2016. 256 с.
11. Мала енциклопедія етнодержавознавства / під ред. Ю. І. Римаренка. К.: Генеза, 1996. 942 с.
12. Мармазов В. Є., Піляев І. С. Україна в політико-правовому просторі Ради Європи: досвід і проблеми: монографія. К.: Вентурі, 1999. 400 с.

13. Матеріали інтерв'ю з Леошом Шагави. URL: <https://murtazali.livejournal.com/128571.html>
14. Міронова І. С. Національні меншини України: навчально-методичний посібник. Миколаїв-Одеса: ТОВ Від, 2006. 305 с.
15. Міхненко Л. В. Сутність, принципи та завдання соціальної роботи з етнічними групами в Україні. *Publishing house Education and Science s. r. o.* 2011. Frýdlanská 15/1314. URL: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2011/Psihologia/78565.doc.htm
16. Огульчанський Ю. А. Етнічна структура українського суспільства: уявні та дійсні проблеми. Популярний нарис. Київ, 2006. 68с.
17. Полівко Л. Ю., Ярошенко А. О. Посередництво як форма соціальної роботи з національною меншиною ромів. Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2017. №1-2. С. 75-82.
18. Полторак Л. Ю., Сай Д. В. Соціальна робота з різними групами клієнтів: метод. вказівки для спец. 231 «Соціальна робота». Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. 136 с.
19. Римаренко С. Міжнародні стандарти статусу національних меншин. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України.* 2015. № 4(78). С. 129-142.
20. Рябошапко Л. Правове становище національних меншин в Україні (1917 – 2000). Львів: нац. ун-т ім. І.Франка, 2001. 482 с.
21. Сайт Державного комітету статистики. URL: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>.
22. Сайт Social mediation. URL: <https://www.social-mediation.org/>
23. Тюптя Л. Т., І. Б. Іванова. Соціальна робота: теорія і практика: навчальний посібник. К.: ВМУРОЛ «Україна», 2004. 408 с.
24. Якубова Л. Д. Національні меншини України / Енциклопедія історії України: Т. 7: Редкол.: В. А. Смолій та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2010. 728 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Natsionalni_menshyny

25. Capotorti F. Study on the rights of persons belonging to ethnic, religious and linguistic minorities, New York, 1979. 452 p.
26. UN Doc. E/CN, 4/Sub.2/1985/31, para.181

Додаток А

Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету

Додаток 1

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Масоньова Анастасія Дмитрівна
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

11-03-2020
(дата)

(підпис)

Анастасія Масоньова
(ім'я, прізвище)

